

ДЕРЖАВНИЙ КОМІТЕТ СТАТИСТИКИ УКРАЇНИ

ЗАТВЕРДЖЕНО

**Наказ Державного комітету
статистики України**

22.12.2011р. № 363

МЕТОДИКА

**ВИЗНАЧЕННЯ ПОСТІЙНИХ ЦІН ДЛЯ РОЗРАХУНКУ
ІНДЕКСУ ОБСЯГУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА**

**Київ
2011**

Методика визначення постійних цін для розрахунку індексу обсягу сільськогосподарського виробництва (далі – Методика) розроблена відповідно до Плану дій на 2011 рік щодо реалізації Стратегії розвитку державної статистики на період до 2012 року з метою вдосконалення чинних методологічних документів з цього питання. Ця Методика ґрунтується на основних концептуальних положеннях Директиви (ЕС) № 138/2004 Європейського парламенту та ради від 5 грудня 2003 року стосовно економічних рахунків сільського господарства.

Основною ціллю Методики є визначення постійних цін для оцінки динаміки обсягів валової продукції сільського господарства, які характеризують основні тенденції розвитку галузі.

Методика складається з передмови, п'яти розділів та переліку використаної літератури.

Методика призначена для використання фахівцями органів державної статистики на державному, регіональному та районному рівнях, міністерств і відомств, науково-дослідних установ та іншими зацікавленими користувачами статистичної інформації.

* * *

Методику підготували працівники департаменту статистики сільського господарства та навколишнього середовища Держкомстату й наукові співробітники ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України» :

Сікачина О.В. – заступник директора департаменту;

Зайцева Н.М. – завідувач сектору зведених робіт та балансових розрахунків;

Прокопенко К.О. – старший науковий співробітник відділу форм і методів господарювання в агропродовольчому комплексі, к.е.н.

Відповідальний за випуск – директор департаменту статистики сільського господарства та навколишнього середовища Прокопенко О.М.

Методика схвалена Комісією з питань удосконалення методології та звітної документації Державного комітету статистики України (протокол від __. 12. 2011р. №__).

© Державний комітет статистики України, 2011

Зміст

Стор.

Передмова	
Розділ 1. Основні терміни та визначення.....	
Розділ 2. Загальні положення.....	
Розділ 3. Джерела інформації для проведення розрахунку постійних цін.....	
Розділ 4. Порядок проведення розрахунку постійних цін	
Розділ 5. Проведення ретроспективних перерахунків обсягів валової продукції сільського господарства	
Література	

ПЕРЕДМОВА

Методика визначення постійних цін для розрахунку індексу обсягу сільськогосподарського виробництва підготовлена сектором зведених робіт та балансових розрахунків на базі методологічної документації, розробленої співробітниками Інституту економіки та прогнозування НАН України. Розрахунок постійних цін проводиться, як правило, один раз на п'ять років з метою їх наближення до поточних цін. Потреба в розрахунку нових постійних цін зумовлена ціновими структурними зрушеннями у сільському господарстві та змінами у рівнях товарності продукції, що відбулися за період дії попередніх постійних цін.

У Методиці розкриваються теоретичні та практичні аспекти проведення розрахунків постійних цін, які є співвимірником різної за видами та якістю продукції сільського господарства.

За допомогою постійних цін проводять вартісну оцінку натуральних обсягів виробленої за певний період часу сільськогосподарської продукції, що дає можливість для визначення динаміки фізичного обсягу продукції, продуктивності праці, обсягу сільськогосподарського виробництва на одиницю земельної площі та в розрахунку на одну особу населення, структури виробництва, оскільки кожен її вид оцінюється впродовж ряду років за однією і тією ж ціною, незалежно від зміни вартості продукції в поточних цінах.

Розділ 1. Основні терміни та визначення

У рамках Методики використовується така термінологія:

Валова продукція сільського господарства – вартісне вираження продукції рослинництва та тваринництва, виробленої впродовж певного періоду часу. Включає в себе поряд з товарною продукцією, призначеною для реалізації, продукти сільськогосподарського походження, спожиті у процесі виробництва, а саме насіння і корми, а також роботи, пов'язані з вирощуванням урожаю майбутнього року. До складу продукції сільського господарства не включається вирощування лісових насаджень, продукція рибальства, рибництва, промислова продукція (навіть якщо вона виготовлена сільськогосподарськими підприємствами, наприклад, масло тваринне, олія, сири, консерви тощо) та продукція забою худоби (м'ясо, шкури).

Валова продукція рослинництва – вартість сирих продуктів, одержаних від урожаю поточного року, вартість вирощування молодих багаторічних насаджень, зміна вартості незавершеного виробництва в рослинництві у звітному році.

Валова продукція тваринництва – вартість вирощування худоби та птиці, вартість сирих продуктів, одержаних у результаті вирощування і господарського використання сільськогосподарських тварин (молока, вовни, яєць, меду і т.д.).

Постійні ціни на сільськогосподарську продукцію – середньозважені ціни року, прийнятого за основу.

Середня ціна реалізованої продукції – вартість одиниці продукції без урахування дотацій, транспортних та експедиційних витрат, податку на додану вартість.

Індекс цін – відносний показник, що характеризує зміну середніх цін реалізації сільськогосподарської продукції у часі (індекс динаміки).

Індекс фізичного обсягу – відносний показник, що характеризує зміну фізичного обсягу сільськогосподарської продукції у часі (індекс динаміки).

Категорії виробників продукції сільського господарства (товаровиробників) – основними категоріями товаровиробників у сільському господарстві є сільськогосподарські підприємства та господарства населення.

Сільськогосподарські підприємства – юридичні особи або їхні відокремлені підрозділи, що займаються сільськогосподарським виробництвом, незалежно від підпорядкування, організаційно-правових форм господарювання й основного виду діяльності. Як категорія вони включають у себе державні підприємства, господарські товариства, кооперативи, приватні, фермерські господарства та інші підприємства, що займаються сільськогосподарським виробництвом.

Господарства населення – домогосподарства, що здійснюють сільськогосподарську діяльність як з метою самозабезпечення продуктами харчування, так і з метою виробництва товарної сільськогосподарської продукції, а також фізичні особи – підприємці, які проводять свою діяльність у галузі сільського господарства.

Розділ 2. Загальні положення

Розрахунок валової продукції сільського господарства здійснюється за допомогою постійних цін шляхом вартісної оцінки кожного окремого виду сільськогосподарської продукції, незалежно від місця й умов його виробництва, за однією і тією ж ціною. Це дає можливість запобігти впливу різниці в регіональних цінах на один і той же вид сільськогосподарської продукції та проводити порівняльний аналіз на національному та регіональному рівнях за основними видами діяльності сільського господарства (рослинництво, тваринництво) та категоріями виробників продукції сільського господарства (сільськогосподарські підприємства, господарства населення).

Зміна постійних цін відбувається, як правило, один раз на п'ять років або ж після періоду відчутної інфляції. Необхідність визначення нових постійних цін на сільськогосподарську продукцію зумовлена структурними зрушеннями у сільськогосподарському виробництві та рівні товарності продукції. В якості постійних цін обираються середньозважені ціни року, прийнятого за основу.

Постійні ціни розраховуються централізовано та затверджуються наказом центрального органу виконавчої влади з питань статистики.

Розділ 3. Джерела інформації для проведення розрахунку постійних цін

Інформаційною базою для розрахунку постійних цін є дані таких державних статистичних спостережень та розрахунків:

- 1) ф. № 29-сг (річна) "Підсумки збору врожаю сільськогосподарських культур, плодів, ягід та винограду на 1 грудня 20__ року";
- 2) ф. № 24 (річна) "Стан тваринництва за 20__ р.";
- 3) ф. № 16-сг (річна) "Баланс сільськогосподарської продукції за 20__ рік";
- 4) ф. № 4-сг (річна) "Посівні площі сільськогосподарських культур під урожай 20__ року";
- 5) ф. № 21-заг (річна) "Реалізація сільськогосподарської продукції за 20__ рік";
- 6) ф. № 1-зерно (піврічна) "Наявність і надходження зернових та олійних культур на " __ " _____ 20__ року";
- 7) ф. № 11-заг (квартальна) "Надходження худоби та птиці на переробні підприємства за січень- _____ 20__ року";

- 8) ф. № 13-заг (квартальна) "Надходження молока на переробні підприємства за січень- _____ 20__ року";
- 9) ф. № 50-сг (річна) "Основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств за 20__ рік";
- 10) ф. № 2 (ферм) "Основні показники господарської діяльності фермерського господарства";
- 11) ф. № А (місячна) "Бланк обліку продажу сільгосппродуктів і худоби на міських ринках";
- 12) ф. № 2 (місячна) "Бланк щомісячної реєстрації цін на міському ринку";
- 13) ф. № 02-СГН "Запитальник щомісячного інтерв'ю";
- 14) Інструментарій проведення розрахунків основних показників обсягів виробництва продукції тваринництва у господарствах усіх категорій (таблиці 8, 15-19);
- 15) адміністративні дані щодо цін на сільськогосподарську продукцію.

Розділ 5. Порядок проведення розрахунку постійних цін

Визначення постійних цін вимагає дотримання двох основних вимог в оцінці продукції:

1) можливість більш детального виділення видів сільськогосподарської продукції з урахуванням її якості. Якщо в загальній масі однорідного за своїм складом продукту (наприклад, зерна) змінюється питома вага більш цінних продуктів (наприклад, пшениці), ігнорування якості продукції призведе до викривлення динаміки виробництва цього продукту;

2) чітке дотримання єдиної ціни для певного виду продукції, що дає можливість запобігти впливу різниці в регіональних цінах на один і той же вид сільськогосподарської продукції та проводити порівняльний аналіз на національному та регіональному рівнях за основними видами діяльності сільського господарства (рослинництво, тваринництво) та категоріями виробників продукції сільського господарства (сільськогосподарські підприємства, господарства населення).

Постійні ціни на продукцію сільського господарства розраховують як середньозважені ціни товарної та нетоварної частин валової продукції сільського господарства.

Товарну частину продукції оцінюють за фактичними цінами реалізації, а нетоварну – за її собівартістю.

Джерелом інформації для визначення натуральних обсягів і оцінки товарної частини валової продукції сільськогосподарських підприємств є дані державного статистичного спостереження за ф. № 21-заг (річна) "Реалізація сільськогосподарської продукції за 20__ рік", а для оцінки нетоварної частини продукції

– дані державного статистичного спостереження за ф. № 50-сг (річна) "Основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств за 20__ рік".

Натуральні обсяги нетоварної частини валової продукції сільськогосподарських підприємств визначаються як різниця між обсягами виробництва та реалізації сільськогосподарської продукції.

У господарствах населення розподіл на товарну і нетоварну складові проводять за тими видами сільськогосподарської продукції, які займають значну частку в загальному обсязі виробництва та мають достатню інформаційну базу для проведення розрахунків. Для тих видів сільськогосподарської продукції, за якими не проводять розподіл на товарну і нетоварну складові, оцінка здійснюється умовно за середньотоварними цінами.

Джерелом інформації для визначення натуральних обсягів та оцінки товарної частини валової продукції господарств населення є дані вибіркового обстеження сільськогосподарської діяльності домогосподарств сільської місцевості, балансові розрахунки використання продукції, звітність заготівельних організацій та дані обстежень міських ринків, а для оцінки нетоварної частини продукції – дані державного статистичного спостереження за ф. № 2 (ферм) "Основні показники господарської діяльності фермерського господарства", яка відображає сільськогосподарську діяльність малих фермерських господарств, що є максимально близькими до господарств населення.

Для продукції сільського господарства, по якій відсутня в достатньому обсязі статистична інформація, для розрахунку постійних цін використовують метод коригування цін попереднього преїскуранту на індекс цін реалізації відповідних видів продукції або на індекс цін реалізації для продуктової групи, найближчої до відповідного виду продукції за видовими та якісними показниками.

Розглянемо приклад розрахунку постійної ціни 2010 року на соняшник на зерно:

Сільськогосподарські підприємства

А	Б	І
Валовий збір, тис.ц (ф.№29-сг)	1	55855,7
Товарна частина продукції		
обсяг реалізації, тис. ц (ф.№21-заг)	2	53438,1
ціна 1 ц, грн. (ф.№21-заг)	3	301,87
вартість реалізованої продукції, тис. грн. (ф.№21-заг)	4=2*3	16131359,2
Нетоварна частина продукції		
обсяг продукції, тис. ц	5=1-2	2417,6
собівартість 1 ц (ф.№50-сг), грн.	6	157,4
собівартість продукції, тис. грн.	7=5*6	380530,2
Загальна вартість, тис. грн.	8=4+7	16511889,4

Господарства населення

А	Б	І
Валовий збір, тис.ц (ф.№29-сг)	9	11858,8
Ціна реалізації, грн. за 1 ц (дані вибіркового обстеження сільськогосподарської діяльності домогосподарств сільської місцевості)	10	307,22
Вартість продукції, тис. грн.	11=9*10	3643260,5

Усі категорії господарств

А	Б	І
Валовий збір, тис.п (ф.№29-сг)	12	67714,5
Загальна вартість продукції, тис. грн.	14=8+11	20155149,9
Постійна ціна 2010р., грн. за 1 ц	15=14/12	297,65

Вартість усієї валової продукції сільського господарства в постійних цінах звітного року має бути аналогічною показнику валової продукції у фактичних цінах звітного року.

Розділ 6. Проведення ретроспективних перерахунків обсягів валової продукції сільського господарства

Перерахунки валової продукції сільського господарства за видами діяльності сільського господарства (рослинництво, тваринництво) та категоріями господарств (сільськогосподарські підприємства, господарства населення) проводяться централізовано з узгодженням державного і регіональних рівнів.

За рік, прийнятий за основу, обсяг валової продукції сільського господарства розраховують у нових постійних цінах шляхом множення натуральних показників виробленої продукції за цей рік на нові постійні ціни.

При здійсненні ретроспективних перерахунків валової продукції сільського господарства прямий перерахунок не проводять з метою уникнення можливих структурних змін у динаміці обсягу продукції в розрізі видів економічної діяльності сільського господарства (рослинництво, тваринництво) та за категоріями господарств (сільськогосподарські підприємства, господарства населення).

Перерахунки обсягів валової продукції сільського господарства у ретроспективі здійснюють за допомогою ланцюгових індексів. При розрахунку темпів росту (зниження) валової продукції сільського господарства одного року до будь-якого іншого року загальні індекси обсягу сільськогосподарського виробництва залишаються без змін у тих цінах, у яких вони були розраховані раніше, а в розрізі категорій господарств (сільськогосподарські підприємства, господарства населення) та видів економічної діяльності сільського господарства (рослинництво, тваринництво) можливі відхилення, що зумовлено як ціновими структурними зрушеннями у сільському господарстві, так і змінами у рівнях товарності продукції.

Розглянемо приклад визначення обсягів сільськогосподарського виробництва для переходу від постійних цін 2005 року до постійних цін 2010 року. За граничний порівняльний рік приймемо 2000 рік. Розрахунок за більш тривалий період, протягом якого застосовувалися й інші постійні ціни, проводиться аналогічно, тобто обсяг валової продукції визначають тим же ланцюговим методом.

Роки	Валова продукція сільського господарства, млн. грн.		Темп росту (зниження), у % до попереднього року	Темп росту (зниження) у % до 2000 року
	у цінах 2005р.	у цінах 2010р.		
2000	78936,2		x	100,0
2001	86432,1		109,5	
2002	85962,3		99,5	
2003	78125,6		90,9	
2004	95231,2		121,9	
2005	93125,2		97,8	
2006	98436,2		105,7	
2007	87522,3		88,9	
2008	104566,8		119,5	
2009	101978,9		97,5	
2010	100255,6	185121,4	98,3	127,0

У наведеному прикладі обсяг валової продукції сільського господарства за 2000 рік у цінах 2010 року визначається так:

$$\frac{185121,4 \text{ млн. грн.} * 100}{127,0} = 145764,9 \text{ млн. грн.}$$

За 2001-2009 роки обсяг валової продукції в постійних цінах 2010 року визначають шляхом множення вартісного обсягу продукції за попередній рік на відповідний індекс:

$$\text{за 2001 рік} \quad \frac{145764,9 \text{ млн. грн.} * 109,5}{100,0} = 159612,6 \text{ млн. грн.}$$

$$\text{за 2002 рік} \quad \frac{159612,6 \text{ млн. грн.} * 99,5}{100,0} = 158814,5 \text{ млн. грн.}$$

$$\text{за 2003 рік} \quad \frac{158814,5 \text{ млн. грн.} * 90,9}{100,0} = 144362,4 \text{ млн. грн.}$$

$$\text{за 2004 рік} \quad \frac{144362,4 \text{ млн. грн.} * 121,9}{100,0} = 175977,8 \text{ млн. грн.}$$

$$\text{за 2005 рік} \quad \frac{175977,8 \text{ млн. грн.} * 97,8}{100,0} = 172106,3 \text{ млн. грн.}$$

$$\text{за 2006 рік} \quad \frac{172106,3 \text{ млн. грн.} * 105,7}{100,0} = 181916,4 \text{ млн. грн.}$$

$$\text{за 2007 рік} \quad \frac{181916,4 \text{ млн. грн.} * 88,9}{100,0} = 161723,7 \text{ млн. грн.}$$

$$\text{за 2008 рік} \quad \frac{161723,7 \text{ млн. грн.} * 119,5}{100,0} = 193259,8 \text{ млн. грн.}$$

$$\text{за 2009 рік} \quad \frac{193259,8 \text{ млн. грн.} * 97,5}{100,0} = 188428,3 \text{ млн. грн.}$$

Аналогічним шляхом визначають обсяги валової продукції за видами економічної діяльності (рослинництво, тваринництво) та категоріями господарств (сільськогосподарські підприємства, господарства населення). Проте в деяких випадках (за окремі роки) визначені так обсяги валової продукції рослинництва та тваринництва в нових постійних цінах у сумі можуть дещо відрізнятися від розрахованого загального обсягу валової продукції сільського господарства. Різницю, що виникла між загальним обсягом продукції і сумою обсягів продукції рослинництва та тваринництва, розподіляють пропорційно співвідношенню продукції рослинництва та тваринництва за відповідний рік у постійних цінах 2005 року.

Перерахунок валової продукції за категоріями господарств проводять у межах загального обсягу продукції, продукції рослинництва та тваринництва з ув'язкою загального обсягу продукції, як за галузевим розрізом, так і за категоріями господарств.

Директор департаменту статистики сільського господарства та навколишнього середовища

О.М. Прокопенко

Література

1. Закон України “Про державну статистику” від 02.10.1992 р. № 2657-XI станом на 01.10.2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2614-12>
2. Методологічні положення зі статистики / Держкомстат України. – К. : ІВЦ Держкомстату України, 2006. – Вип. 2. – ISBN 966-8998-29-4.
Т. 1. – 2006. – 504 с. – ISBN 966-8998-29-4.
Т. 2. – 2006. – 568 с. – ISBN 966-8998-29-4.
3. Опря А. Т. Статистика (з програмованою формою контролю знань). Математична статистика. Теорія статистики : [навч. посіб.] / Опря А. Т. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 468 с. – ISBN 966-364-128-2.
4. Статистика : [підруч.] / [Герасименко С. С., Головач А. В., Єріна А. М. та ін.] ; за наук. ред. С. С. Герасименка. – [2-ге вид., перероб. і доп.]. – К. : КНЕУ, 2000. – 467 с. – Алф. покажч.: с. 460-646. – ISBN 966-574-135-7.
5. Статистика цен : [стат. очерки] / под ред. П. фон дер Липпе и Р. Янке. – Федеральное статистическое управление Германии. – Штуттгарт : Мэтцлер-Пэшель, 1998.
Т. 6. – 1998. – 370 с. – Бібліогр. в кінці розд. – ISBN 3-8246-0554-6.
6. Handbook for EU Agricultural Price Statistics : DRAFT // EUROSTAT, F-1. – 2002. – 280 с.
7. Національний класифікатор України. Класифікація видів економічної діяльності. ДК 009:2005. – К., Держспоживстандарт України, 2005.
8. Державний класифікатор України. Державний класифікатор продукції та послуг. ДК 016-97. - К., Держстандарт України, 1998.
9. Чекотовський Е.В. Основи статистики сільського господарства: Підручник. – К.: КНЕУ, 2008 – 504 с. – ISBN 978-483-054-3.
10. Термінологічний словник / [наук. керівник О. О. Васечко]. - 1-е вид. - К.: ІВЦ Держкомстату України, 2004. - 140 с.